
INFORMACJE

EDWARD MATUSZAK
Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie
w Poznaniu

KIERUNKI ROZWOJU DORADZTWA ROLNICZEGO W KONTEKŚCIE INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Pod takim tytułem dwudniową konferencję zorganizowała Krajowa Rada Doradztwa Rolniczego z udziałem Krajowej Rady Izb Rolniczych. Miejscem konferencji, w dniach 8 i 9 maja 1997 roku, był Ośrodek Doradztwa Rolniczego Poświętne w Płońsku. Konferencja była pierwszym wspólnym, roboczym spotkaniem Krajowej Rady Doradztwa Rolniczego i Krajowej Rady Izb Rolniczych reprezentowanej głównie przez prezesów izb rolniczych z poszczególnych województw. Wiele ze statutowych zadań izb rolniczych określonych w ustawie o izbach rolniczych dotyczy doradztwa rolniczego. Dla społecznych rad doradztwa rolniczego reprezentowanie interesów rolników w zakresie doradztwa rolniczego stanowi główny zakres działalności. Przedstawiciele obydwu organizacji rolników mieli zatem możliwość wymiany doświadczeń, poglądów oraz podjęcia wspólnej dyskusji dotyczącej przyszłej współpracy.

Referaty i dyskusje merytoryczne skupiały się wokół dwóch głównych problemów:

Pierwszy z nich to *niezbędne procesy przystosowawcze gospodarki żywnościowej do warunków Unii Europejskiej, a w tym także kierunki rozwoju doradztwa rolniczego w Polsce.*

Drugim obszarem dyskusji były *sposoby polepszenia współpracy rolników z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego oraz współpraca Izb Rolniczych i Społecznych Rad Doradztwa Rolniczego*

Dyskusja plenarna dotycząca pierwszej grupy zagadnień poprzedzona była referatami i informacjami przekazanymi przez przedstawicieli Ministerstwa Rol-

nictwa i Gospodarki Żywnościowej, Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa oraz Komitetu Badań Naukowych.

Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej powołał 13 zespołów roboczych, które zajmują się analizą aktów prawnych Unii Europejskiej regulujących funkcjonowanie szeroko rozumianego obszaru gospodarki żywnościowej i rozwoju obszarów wiejskich. Zespoły te równocześnie wypracowują propozycje aktów prawnych uwzględniających potrzebną harmonizację prawa polskiego z prawem Unii Europejskiej w tym zakresie. Spośród około 700 aktów prawnych wymagających zmian w związku z integracją Polski z UE, około 40% dotyczy wsi i szeroko rozumianej gospodarki żywnościowej.

Dostosowywanie przepisów jest pierwszym krokiem na drodze do integracji. Znacznie trudniejsze, kosztowniejsze i wymagające czasu będzie dostosowywanie działania instytucji i podmiotów gospodarczych w sposób zgodny z nowymi przepisami. Wymaga to przeprowadzenia głębokich zmian strukturalnych w wielu dziedzinach, a w tym również tworzenia sieci instytucji i organizacji wspierających wieś, rolnictwo, przemysł przetwórczy w dostosowywaniu się do funkcjonowania w nowych warunkach.

Państwowe doradztwo rolnicze realizowane przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego zostało zaangażowane we wspieranie zmian dostosowawczych od chwili ich rozpoczęcia. Restrukturyzacja i modernizacja rolnictwa, rozwój małej przedsiębiorczości na terenach wiejskich, rozwój infrastruktury wsi wspierane kredytami preferencyjnymi udzielanymi z pomocą finansową Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dokonuje się z aktywnym udziałem państwowego doradztwa rolniczego. Prowadzenie rachunkowości rolniczej przez korzystających z kredytów preferencyjnych rolników odbywa się również z pomocą doradców Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Dostarczane rolnikom przez ODR informacje rynkowe są również czynnikiem wspierającym rozwój gospodarki rynkowej. W ostatnim okresie wśród priorytetowych kierunków doradztwa rolniczego, dofinansowywanego ze środków Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, znalazły się działania na rzecz tworzenia organizacji producentów rolnych oraz rynków towarowych. Brak zorganizowanego pierwotnego rynku produktów rolnych już obecnie niekorzystnie wpływa na ceny otrzymywane przez rolników za niektóre produkty czy wręcz możliwości zbytu niektórych produktów. *Tworzenie organizacji integrujących producentów, a następnie (lub równocześnie) ich integracja z rynkami zbytu (rynki hurtowe, zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego) jest nieodzowne przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej z punktu widzenia konkurencyjnych możliwości rolników polskich z rolnikami UE.*

Dyskusja dotycząca *sposobów polepszenia współpracy rolników z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego oraz współpracy Izb Rolniczych i Społecznych Rad Doradztwa Rolniczego* poprzedzona była przedstawieniem dotychczasowej pra-

cy i doświadczeń społecznych rad doradztwa rolniczego, planowanych kierunków działania Krajowej Rady Izb Rolniczych i oczekiwań izb rolniczych w stosunku do doradztwa rolniczego.

Po wystąpieniach plenarnych odbyła się dyskusja w trzech grupach dotycząca następujących zagadnień:

1. W jaki sposób polepszyć oddziaływanie rolników na doradztwo rolnicze?
2. Oczekiwania rolników w stosunku do doradztwa rolniczego w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.
3. Formy i dziedziny / kierunki współpracy społecznych rad doradztwa i izb rolniczych

Wyniki dyskusji, opracowane w formie wniosków, były następujące:

W jaki sposób polepszyć oddziaływanie rolników na doradztwo rolnicze?

1. Organizacja wewnętrzna, zakres i struktura realizowanych zadań doradczych oraz stosowane formy i metody pracy doradczej winny być dostosowane do regionalnych uwarunkowań. Należy unikać unifikacji form i metod pracy doradczej. Zakres działalności Ośrodka Doradztwa Rolniczego jak i realizowane zadania winny być dostosowane do regionalnych i lokalnych oczekiwań i potrzeb rolników.
2. Roczne plany pracy ODR, projekty zadań zleconych finansowanych ze środków Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej i inne ważniejsze kierunki działalności ośrodków winny być budowane oddolnie, tj. z uwzględnieniem lokalnych potrzeb rolników i wspólnie opiniowane przez społeczne rady doradztwa i izby rolnicze. Dotyczy to zarówno tworzenia planów pracy Ośrodków Doradztwa Rolniczego jak i oceny ich realizacji.
3. W ocenie jakościowej pracy doradców terenowych (gminnych) należy uwzględniać opinię bezpośrednich odbiorców usług doradczych, wszystkich dla których doradcy pracują, a więc: członków społecznych rad doradztwa, przedstawicieli rolników do izb rolniczych, wójtów gmin, rad gmin, przedstawicieli do sejmiku samorządowego. Opinie te powinny mieć wpływ na zakres i sposób pracy doradców terenowych. Nie powinny mieć jednak charakteru wiążącego dla dyrektora ODR w sprawach dotyczących zatrudniania i zwalniania doradców.
4. Dla polepszenia, usprawnienia pracy Ośrodków Doradztwa Rolniczego, zwłaszcza w obecnej sytuacji istnienia dwóch organizacji przedstawicielskich rolników w zakresie doradztwa rolniczego, wskazane jest podpisa-

nie porozumień o współdziałaniu pomiędzy Izdami Rolniczymi i Społecznymi Radami Doradztwa Rolniczego na terenie województwa.

Oczekiwania rolników w stosunku do doradztwa rolniczego w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej

1. Potrzebne są wiarygodne i szczegółowe informacje dotyczące rolnictwa w Polsce i Unii Europejskiej z uwzględnieniem:
 - wielkości produkcji poszczególnych produktów,
 - możliwości zbytu,
 - mechanizmów ochronnych Unii Europejskiej dla poszczególnych produktów rolniczych oraz możliwych zmian w tym zakresie,
 - możliwego zakresu protekcjonizmu (pomocy) Państwa dla umożliwienia zbytu produktów polskich.

Rolnicy chcą wiedzieć, w jakich dziedzinach będą musieli i jak bardzo konkurować z rolnikami Unii Europejskiej, ażeby mogli skupić się na wybranych kierunkach produkcji i nie ponosić niepotrzebnych wysiłków i kosztów.

Od doradztwa rolniczego rolnicy oczekują propozycji w jaki sposób dostosować gospodarstwo do warunków funkcjonowania w Unii Europejskiej.

2. Potrzebne są wiarygodne i aktualne informacje gospodarcze, w układzie regionalnym, dotyczące:
 - możliwości i cen zakupu środków produkcji,
 - możliwości i cen zbytu produktów rolnych,
 - aktualnych informacji produkcyjnych.
3. Potrzebna jest pomoc doradcza w zakresie analizy możliwości rozwojowych gospodarstw wraz z przygotowywaniem planów rozwoju gospodarstw.

Dla gospodarstw, dla których dochód z produkcji rolniczej okaże się niewystarczający, potrzebna jest pomoc w znalezieniu (uruchomieniu) dodatkowych źródeł dochodów lub/i pomoc w znalezieniu pracy poza gospodarstwem.
4. Wsparcie doradcze (edukacyjne, organizacyjne) w tworzeniu grup producenckich przynoszących korzyści ekonomiczne zrzeszonym rolnikom.
5. Potrzebne jest doradztwo w zakresie postępu w technologiach produkcji rolniczej dającego zwiększanie ekonomicznej efektywności gospodarowania.
6. Pomoc w wyborze kierunków kształcenia dzieci z rodzin rolniczych.

7. Niezbędne jest współdziałanie doradztwa państwowego z Izdami Rolniczymi.
8. Należy odciążyć doradztwo od prac administracyjnych nie związanych z doradztwem.

Formy i dziedziny / kierunki współpracy społecznych rad doradztwa i izb rolniczych

Zagadnieniem tym zainteresowana była najliczniejsza grupa uczestników konferencji. Czas przeznaczony na dyskusję okazał się zbyt krótki dla wypracowania wspólnych wniosków dotyczących wielu szczegółowych problemów składających się na określone w tytule zagadnienie. W związku z tym oprócz wniosków i stwierdzeń, zaprezentowano opinie dotyczące współpracy izb rolniczych ze społecznymi radami doradztwa rolniczego i doradztwem rolniczym, które przedstawiono poniżej:

I. Proponowane formy współpracy społecznych rad doradztwa rolniczego i izb rolniczych:

- 1) uczestniczenie członków społecznych rad doradztwa w komisjach izb rolniczych i członków izb rolniczych w społecznych radach doradztwa,
- 2) formalny udział przedstawicieli izb rolniczych w społecznych radach doradztwa,
- 3) zgłoszony został również wniosek, czy w sytuacji gdy istnieją izby rolnicze, a w ramach izb rolniczych komisje ds. doradztwa rolniczego, dotychczasowych funkcji społecznych rad doradztwa rolniczego nie powinny pełnić komisje ds. oświaty i doradztwa rolniczego izb rolniczych.

II. Treści współpracy społecznych rad doradztwa i izb rolniczych:

- 1) wspólne opracowywanie programów i planów pracy ODR ze wspólnym określaniem potrzeb i priorytetów dla działalności doradczej ośrodków,
- 2) wspólne poszukiwanie źródeł finansowania dla doradztwa rolniczego,
- 3) wspólne opracowanie modelu doradztwa rolniczego w nowych warunkach, z uwzględnieniem komercjalizacji, przynajmniej w zakresie niektórych usług doradczych.

III. Formy współpracy Ośrodków Doradztwa Rolniczego i Izb Rolniczych:

- 1) nie formalizować w żaden sposób współpracy ODR i Izb Rolniczych,

- 2) formalizować, na zasadzie umowy, określającej dokładnie zakres współpracy,
- 3) przejęcie, na zasadzie zadania zleconego, zadań realizowanych przez ODR do Izb Rolniczych - propozycja taka zgłoszona została w imieniu Izby Rolniczej w Poznaniu przez prezesa tej Izby Józefa Waligórę.

IV. Oczekiwane treści doradztwa rolniczego:

- 1) szerokie korzystanie z baz danych (systemu informacji) będącego w dyspozycji ośrodków doradztwa rolniczego dotyczących zaopatrzenia w środki produkcji, zbytu produktów rolnych, kosztów produkcji, danych o stanie rolnictwa w regionie, Polsce, w Europie, świecie,
- 2) oddziaływanie na stabilizację rynku rolnego,
- 3) podnoszenie kwalifikacji rolników,
- 4) wspólna troska o problemy kobiet i młodzieży na wsi,
- 5) udostępnianie przez ODR swojego wyposażenia dla potrzeb izb rolniczych,
- 6) wspólne wypracowywanie polityki rolnej i wizji rolnictwa dla regionu, województwa.

Z dyskusji w trakcie konferencji i zamieszczonych wniosków wynika zgodność co do oczekiwań adresowanych do Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Przedstawiciele izb rolniczych i społecznych rad doradztwa rolniczego nie negowali potrzeby realizowania przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego zadań wynikających ze wspierania polityki Państwa wobec wsi i rolnictwa. Wskazywali na inne jeszcze oczekiwania rolników pod adresem doradztwa rolniczego. Dostrzegali również fakt, że przy zmniejszającym się zatrudnieniu kadr doradczych w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego realizacja wszystkich oczekiwań rolników i zadań zleczanych przez Państwo w wielu ODR staje się niemożliwa ze względu na zbyt małe zatrudnienie kadr doradczych. Generalnie pozytywnie oceniali działalność Ośrodków Doradztwa Rolniczego, chociaż nie zabrakło również głosów krytycznych dotyczących pracy części kadry doradczej zwłaszcza części doradców terenowych.

Nie ma natomiast jednomyślności w sprawie współpracy / współdziałania izb rolniczych, społecznych rad doradztwa rolniczego i ośrodków doradztwa rolniczego. Wśród wymienionych w ustawie o izbach rolniczych zadań wiele dotyczy doradztwa rolniczego. Poszukując sposobu wywiązania się z tej części statutowych zadań izby rolnicze rozważają następujące możliwości:

- tworzyć własne doradztwo przy izbach rolniczych,
- nawiązać ściślejszą współpracę z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego,
- przejąć, w formie zadania zleconego, zadania realizowane dotychczas przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego, wraz z przeznaczonymi na ten cel w ustawie budżetowej środkami finansowymi, co praktycznie oznaczałoby przejęcie zadań ludzi i wyposażenia.

Do tego dochodzi problem istnienia i funkcjonowania dwóch organizacji przedstawicielskich rolników (Społecznych Rad Doradztwa Rolniczego i Izb Rolniczych) mających kompetencje do reprezentowania interesów rolników wobec państwowego doradztwa rolniczego.

Jest bardzo prawdopodobne i bardzo pożądane z punktu widzenia interesów rolników, ośrodków doradztwa rolniczego i samych organizacji, że znajdą one bezkonfliktowy sposób współdziałania w interesie rolników, tym bardziej, że w wielu województwach ci sami rolnicy są członkami społecznej rady doradztwa rolniczego i równocześnie członkami Walnego Zgromadzenia Izby Rolniczej, członkami Zarządu Izby Rolniczej, a w dwóch województwach prezesami Społecznej Rady Doradztwa i Izby Rolniczej.